

Következetesség az iskolai nevelésben.

A következetesség általános értelmezésben hasonló körülmények között, azonos hatásokra azonos cselekedetek kiváltását; azonos magatartást és viselkedést jelent.

A pedagógiában ez a szó erkölcsi tartalmat kap és az eszmények megközelítésére irányuló munkában: nevelésben, szoktatásban, stb., a következetesség az erkölcsi jó mellett, — szinte kivételt nem ismerő, — rendszeres állásfoglalást, utalást, hitvallást és bizonyágtételt jelent szóban és tettben egyaránt.

A következetesség az anyagi világban is nélkülözhetetlen szabály, hogyne volna döntő jelentőségű a végtelen érzékenységu gyermeki, emberi lélek formálásának munkája közben, azaz a nevelésben, vagyis a szellem világában. Pl. a ferdén nőtt fatörzset úgy nem lehet egyenesre szoktatni és irányítani, hogy egyik nap karó mellé van kötve, a másik nap már elveszük mellőle a támasztékot. Csak állandó és huzamos ideig tartó ellentétes irányú húzó vagy nyomó erő képes a ferdén nőtt fatörzset a kívánt függőleges irányban annyira megszoktatni, hogy az erő megszűnte után is megmaradjon a fa ebben a helyzetben.

A nevelésben a ferdén nőtt fatörzset a nevelendő gyermek lelke jelenti, a karót az erkölcsi elvek és eszmények; a zsinogot a szabályok jelképezik. Istennek ebben a csodálatos gyümölcsös kertjében a kertész a tanító vagy általában a nevelő. Amint a kertésznek az a feladata, hogy állandóan figyelje, nem szakadt-e el a zsinog vagy nem dőlt-e ki a karó a kis fácska mellől; úgy a nevelőnek szüntelenül azt kell vizsgálnia, hogy nem lazult-e meg vagy nem szakadt-e el a szabályok kötele, vagy nem dőlt-e ki az erkölcsi elvek és eszmények oszlopa a gyermeki lélek mellől?

A következetesség jelentőségét sokan nem méltányolják eléggé, pedig a nevelés minden fázisában és összes területein nélkülözhetetlenül alapvető fontosságú. A következetesség megkönnyíti a nevelő munkáját, eredményesebbé teszi a nevelést, a célt kisebb fáradsággal hamarabb elérjük, nem vesszük kárba a munkánk s nem végzünk hiábavaló többletmunkát. A

legkisebb gyengeség vagy következetlenség a nevelésben és szoktatásban helyrehozhatatlan bajokat okozhat.

Vizsgálódásunk reflektorfényét ezúttal csak az iskolai nevelésre vetítsük s a következetesség szerepét és jelentőségét csak az iskolai nevelés keretében figyeljük meg!

Nem új a megállapításunk, mikor azt mondjuk, hogy a hatéves gyermek egy egészen új világba lép, amikor átlépi az iskola küszöbét. Kicsiny lelke sejti is, hogy ebben az új világban új rend is van, új szabályok szerint kell neki életét berendeznie. A gyermek lelke tehát többé-kevésbbé, — mint valami finom műszer, — be van állítva az új rend és életformák szabályainak a befogadására. Ez a lelki alkat egyenesen megkönnyíti a tanító nevelői munkáját, ha következetes! De megnehezíti és hiábavalóvá teszi, ha kapkodó, bizonytalan, és következetlen. Olyan az iskolába lépő gyermek lelke, mint egy viasztábla, melyen egyforma mély és maradandó nyomot hágy az egyenes vonal is, meg a görbe vonal is. Nagyon, nagyon kell vigyáznunk tehát, hogy csupa egyenes vonalak kerüljenek erre a „lélek-táblácskákra“, mert ha girbe-görbe firkálás. vésődik be a felületükön, azokat épp úgy megtartja a lélek, mint az egyeneseket. Az egyeneseket jelentő helyes nevelést következetességgel érhetjük el; a görbe vonalakat, vagyis a helytelen nevelést a következetlenség okozza!!!

A következetesség ellen legtöbbször nem azzal vétének, (sokszor azzal is), hogy pl. ugyanazt a szabályt nem úgy állítják a gyermek elé, ahogy az már egyszer elhangzott a nevelő ajkáról, hanem azzal, hogy nem ellenőrzik a szabály megtartását, vagy a parancs végrehajtását. A következetesség pedig nemcsak a szabályoknak a grammofónt megszégyenítő azonos és sokszori elrecitálását, hanem a szabályok és a gyakorlat, a szó és a tett közötti összhangot is jelenti, sőt ez még fontosabb, mint az előbbi. Rousseau szerint, — amit mi is vallunk, — a nevelés nem egyéb, mint szoktatás. A szoktatás lényege pedig a helyes cselekvéseknek gyakori és egyforma ismétlése. Tehát cselekvésekről és nem szabályokról van szó!

Sok nevelő van, aki szabályokat állít a gyermek elé, feladatokat ad tanítványainak, de a végrehajtás ellenőrzését elmulasztja, vagy jobbik esetben következetlenül gyakorolja.

Hogy a szabály tudása még nem jelenti az annak megfelelő viselkedést, egy példával világíthatjuk meg. Pl. ha,

mondjuk, Magyarország akármelyik iskolájának bármelyik tantermébe belépnék a tanítás megkezdése előtt, ismeretlenül is, és megkérdezném a gyerekektől, hogy hogyan kell várni a tanítót óra előtt, kérdésemre kivétel nélkül mindenütt az egész osztály karban zúgná: „Csendben!” ... akkor is, ha a belépésem pillanatában szü-ndián csatakiáltást tulharsogó fülsiketítő láрма volt. A szabályt tehát kifogástalanul tudhatják növendékeink, de az eszményekhez egy lépéssel se jutottunk közelebb, ha következetlenek voltunk a helyes cselekvés megkövetelésében. A helyes cselekvésnek kell megtörténni, mert csak ennek van jellemformáló ereje. A szoktatás lélektani alapja asszociációban van. Ennek gyakori működtetése teremti meg a lélekben az automatizmust. T. i. minden tevékenység a lélekben valamelyes nyomot hágy hátra, amely ismétléssel erősíthető. Eleinte a cselekvés a körülmények és jelenségek egész láncolatából tevődik össze, később pedig elegendő a célképzet a cselekvés megindítására és keresztülvitelére.

Hogy a tanító vagy általában a nevelő következetes tudjon lenni, ahhoz, természetesen, jó — bizonyos esetekben mondhatnám kiváló — emlékező tehetség kell. A szoktatás, nevelés területén semmit sem szabad elfelejtenie a tanítónak. Neki mindent észben kell tartania! Ha pl. valamit év elején megtiltott vagy mondott, amellet ki kell tartania az iskolai év végén is. (Ha a körülmények nem változtak!) Ha szükséges, az év elején mondottakra hivatkozni is kell tanítványaink előtt. Ez rendkívül fontos, mert bizonyos, hogy néhány gyermek fog rá emlékezni, s bizonyítani fogja a többi gyermek előtt, hogy az a szabály tényleg, — mondjuk az említett példa szerint, — év eleje óta érvényben van. Ilyen esetben a szabály ellen vétő jogosnak és igazságosnak fogja tartani a büntetést is. Érezni fogja, hogy az idő nem csökkenti a szabály jelentőségét és erejét. Nem marad más hátra, mint a szabályokhoz való alkalmazkodás; vagyis következetességünkkel elérjük a nevelés célját.

A következetesség nemcsak a nevelésünkben, hanem a tanításban is nélkülözhetetlen irányelv. Ha pl. a feladatok elkészítésének bizonyos módját elrendeltük (külalak!), ahhoz feltétlenül ragaszkodjunk állandóan, ne engedjünk el egy mászemnyi eltérést sem. Csak így remélhetjük munkánk eredményességét: a szép írásbeli külalak elérését.

Később a gyermekek maguk fogják egymást figyelmeztetni a helyes cselekvés véghezvitelére. Ez pedig már óriási erkölcsi erőt képvisel, a tanítónak pedig igen hathatós segítséget jelent, mert ezekre a kis „önkéntes moralizálók“-ra néha jobban hallgatnak a társaik, mint a tanítóra. A tanító u. i. „felnőtt“, s nem közülük való, tehát — szerintük — azért tilt meg sok mindent, mert az reá úgysem vonatkozik, hanem csak a kicsinyeket korlátozza. De ha valamelyik sors-társuk tesz bizonyosságot valamely szabály szükségességéről, helyességéről, célszerűségéről, rögtön másképen fogadják a kis renitensek.

Elégé nem hangsúlyozható, hogy a fegyelmezésben és büntetésben is legyünk mindig következetesek. A gyermekek előtt igen növeli a tanító tekintélyét és ami a fő, a büntetés elleni lázadás és a bűnhődés, vagy később felnőtt korában a törvény alóli kibúvó keresésének és lehetőségének még a gondolatát is kiöli a gyermek lelkéből a következetesen igazságos bánásmód, vagyis ha a tanító minden tanítványát azonos mértékkel méri és ítéli meg. A gyermekeknek már az értelmi élet bontakozásának kezdetén érezniök kell, hogy az erkölcsi törvények megsértését szükségképpen követő büntetés alól nem jelent kivételt és kibúvót sem a rang, sem kor, sem származás, sem pénz, sem vagyon, sem ész, sem szépség, sem semmi! A büntetésben való következetesség nem azt jelenti, hogy a rideg „fogat fogért, szemet szemért“ álláspontjára helyezkedjünk. Az egyéniséget és a körülményeket minden esetben higgadtan mérlegelnünk kell. Pedagógiai érzéketlenségre valló baklövés lenne pl. azonos büntetést kiszabni az iskolai rend ellen először vétő, érzékeny lelkű, jóviseletű, szorgalmas leányka tanítványukra, és ugyanebbe a hibába többszörösen visszaeső, rendetlen, hanyag, talán rosszindulatú, nyers fiú tanulóinkra. Megérzi a gyermek a következetesen igazságos elbírálást akkor is, ha a látszat következetlenséget mutat. Nem árt azért néha eljárásunkat megindokolni tanítványaink előtt is, de semmi esetre sem úgy, hogy az mentegetőzésnek lássék, hanem úgy, hogy a gyermekeknek ajándék és kegy legyen tanítójuk szigorú, de azért az erkölcsi értékeket, erényeket méltányoló igazságos elbírálása. Ez a megindokolás olyan formában történhetik, mintha szavaink nem is a tanítványainkhoz szólnának, hanem inkább csak önmagunknak. Mondjuk

ügy: nevelő munkánkban irányító gondolataink, szempontjaink egy-egy pillanatra a gyermekek számára is hallhatóvá válnak. Például félig önmagunkhoz, mellesleg a gyermekekhez is szólva, esetleg az ablakon kinézve, tárgyilagos hangon ilyesfélét mondhatunk: „Szerencséd, hogy először fordult elő ez az eset...“, vagy: „Ha nem lettél volna eddig rendes, jó gyerek, most te is szigorúbb büntetést kapnál“... stb. stb. A gyermekek ilyenek után úgy érzik, hogy „véletlenül“ beleláttak tanítójuk lelkébe, és megszületik bennük a megállapítás: „érdemes jó gyereknek lenni!“ (Folytatjuk.)

Valami az igazgatásról.

Az utóbbi időkben egyre többen fordultak hozzánk útbaigazításért, tanácsért, mert hirtelen egy iskola élére állította őket felettes hatóságuk bizalma. Nem azt kérték, hogy soroljuk nekik a rendeleteket, azok megvannak a Hivatalos Lapban. Arra sem volt kíváncsi senki, mik a teendői egy iskola igazgatójának. Azt kérték, jelöljük meg számukra a „jó“ igazgató követelményeit. Az olyan igazgatóét, aki betartja ugyan az összes rendelkezéseket, mégis kartársnak érzi magát kollégáival, rendet, fegyelmet, köteleességteljesítést kíván mindenkitől, de aki azért mégsem „rendőr“, hanem igazgató, a szó nemes értelmében. Erre a kérdésre akarunk válaszolni az alábbiakban, szánva mondanivalónkat azoknak, akik igazgatói gyakorlat hijján most kerültek valamely felszabadult területen ebbe a nehéz, de igen fontos és megtisztelő munkakörbe.

A köznevelés számos tényezője között a népiskola az, mely a legszélesebb rétegben terjeszti a nemzeti műveltséget. Minden népiskola élén az igazgató áll. Az ő kezében található minden népiskolai feladat. A köznevelés minden tényezője vagy abba torkollik, vagy abból ágazik ki. Ebből következik, hogy a népiskola a köznevelés középpontja és az igazgató lesz annak lelke, tevékenysége pedig a köznevelés kulcsa.

Az igazgató az összekötő kapocs a hatóságok és a tanító-ság között. Ő érintkezik egyrészt a gondnoksággal, tanfelügyelővel, mint elsőfokú hatósággal, tankerületi királyi főigazgatóval, mint másodfokú hatósággal, vagy az ezeknek megfelelő egyházi hatóságokkal, másrészt munkatársaival, a tanítókkal.